

سنجش و ارزشیابی

یونس رحمتی فیروزآبادی
دانشجوی دکترای تکنولوژی آموزشی

سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ در فضای «شاد»

اشاره

شیوع ویروس کرونا تحولات بسیاری را در زمینه آموزش به همراه داشت. کلاس‌های درس به صورت مجازی برگزار شدند و یکی از دغدغه‌های بزرگ در این زمینه، موفقیت آمیز بودن آموزش در این کلاس‌ها و پس از آن ارزشیابی بوده و هست. در این میان، سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ شاید شاه‌کلید موفقیت در فرایند یاددهی و یادگیری باشد که در نوشته حاضر به آن پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: سنجش، سنجش بی‌درنگ، شاد

سنجش و ارزشیابی

سنجش^۱ و ارزشیابی یکی از مهم‌ترین حلقه‌های زنجیره فعالیت‌های آموزشی است و کامل‌کننده سایر فعالیت‌های فرایند یاددهی و یادگیری به حساب می‌آید. می‌توان سنجش را به‌عنوان کاربست فعالیت‌های مربوط به گردآوری اطلاعات موردنیاز برای تصمیم‌گیری درباره یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان تعریف کرد (سیف، ۱۳۹۵). سیف از ادانل، ریو و اسمیت، ۲۰۰۷، نقل می‌کند: در واقع سنجش به فرایند درک آنچه دانش‌آموزان یا دانشجویان یاد گرفته‌اند گفته می‌شود (سیف، ۱۳۹۵).

سنجش تکوینی

یکی از انواع سنجش، سنجش تکوینی است که در آن معلم شواهدی از یادگیری دانش‌آموزان را جمع‌آوری می‌کند و بر اساس نیازهای آموزشی شناسایی شده، دستورالعمل یا بازخورد خود را برای پاسخ‌گویی به این نیازها ارائه می‌کند (گرابرگ و پالمبرگ، ۲۰۲۱). در واقع، سنجش تکوینی به‌منظور کشف مشکلات یادگیری یادگیرنده و نواقص آموزش معلم انجام می‌شود تا با اقدام به‌موقع روبه‌رو شوند. این ارزیابی در طول دوره آموزش انجام می‌پذیرد؛ یعنی

زمانی که فعالیت آموزشی معلم در جریان و یادگیری دانش‌آموزان در حال شکل‌گیری است. بنابراین، معلم می‌تواند با استفاده از سنجش تکوینی در زمانی که هنوز امکان رفع مشکلات یادگیری دانش‌آموزان و برطرف کردن نواقص روش آموزشی خود او میسر است، در این خصوص اقدام کند. در ارزیابی تکوینی، در پایان هر واحد درسی یک آزمون دقیق و مختصر که حاوی هدف‌های آموزشی آن واحد است، اجرا می‌شود و بر اساس نتایج حاصل معلوم می‌شود که یادگیرندگان کدام‌یک از هدف‌های آموزشی را یاد گرفته‌اند و در یادگیری کدام‌یک از هدف‌های آموزشی ناموفق مانده‌اند، تا معلم پیش از پرداختن به واحد درسی بعدی، نواقص یادگیری یادگیرندگان در واحد فعلی را رفع کند. در ضمن، معلم با مراجعه به نتایج این آزمون‌ها، از مشکلات روش آموزشی خود نیز مطلع می‌شود و پیش از آغاز آموزش واحد بعدی، به رفع آن مشکلات اقدام می‌کند. برای بهره‌گیری کامل از نتایج سنجش تکوینی، بیان هدف‌های آموزشی به‌صورت دقیق ضروری است. برای اینکه معلم بتواند در جریان یادگیری قرارگیرد و توفیق دانش‌آموزان را در رسیدن به هدف‌های مشخص واحدهای متوالی درس ارزیابی کند، باید آن‌ها را به‌طور دقیق بیان کند تا در موقع برخورد یادگیرندگان با مشکل، به‌سادگی آن‌ها را تشخیص دهد و برای رفعشان بکوشد (سیف، ۱۳۹۵).

مقاله مکمل

فیلم مکمل

سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ به کمک برنامه‌شاد

ابزارهای زیادی وجود دارند که می‌توان از آن‌ها به‌منظور سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ بهره برد. یکی از این ابزارها برنامه‌شاد (شبکه آموزشی دانش‌آموز) است. به این صورت که معلم در گروه کلاسی ایجادشده در این برنامه، به کمک ابزار نظرسنجی، سوالات مدنظر خود در هر قسمت را به‌صورت چندگزینه‌ای مطرح می‌کند و هر دانش‌آموز می‌تواند به‌صورت شناس یا ناشناس (بنا به تشخیص معلم) به سوالات پاسخ دهد. در این شیوه، برنامه درصد پاسخ‌گویی به هریک از گزینه‌های سوالات را محاسبه و به نمایش می‌گذارد تا درنهایت معلم با تحلیل درستی از پاسخ‌گویی دانش‌آموزان، پیش از پرداختن به واحد درسی بعدی، نواقص یادگیری در واحد فعلی را رفع کند. در ضمن معلم با مراجعه به نتایج این آزمون‌ها، از مشکلات روش آموزشی خود نیز مطلع می‌شود و پیش از آغاز آموزش واحد بعدی، به رفع آن‌ها اقدام می‌کند.

جمع‌بندی

سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ مزایای بسیاری برای بهبود فرایند تدریس و یادگیری یادگیرندگان دارد. این شیوه از سنجش می‌تواند یاری‌رسان بزرگی برای معلم باشد تا در کوتاه‌ترین زمان ممکن در حین تدریس، با تحلیلی درستی از پاسخ‌گویی دانش‌آموزان، پیش از پرداختن به واحد درسی بعدی، نواقص یادگیری در واحد فعلی را رفع و همچنین وی را از مشکلات روش آموزشی خویش مطلع کند. یکی از ابزارهایی که به‌منظور سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ می‌توان از آن بهره برد، ابزار نظرسنجی در گروه‌های کلاسی در برنامه‌شاد است.

پژوهش‌های متعددی در خصوص سنجش تکوینی صورت گرفته‌اند که نتایج آن‌ها بیانگر این مهم است که سنجش تکوینی یادگیری یادگیرندگان را بهبود می‌بخشد و آن را گسترش می‌دهد. همچنین، مطالعات نشان داده‌اند، استفاده از ابزار دیجیتال سنجش تکوینی بر پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان تأثیر مثبتی دارد.

سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ

با رشد روزافزون فناوری، فرصت‌های زیادی برای افزایش ارتباط و تعامل بین دانش‌آموز و معلم در محیط‌های آموزشی فراهم شده‌اند. یکی از ابزارهای موجود برای ایجاد تعامل بین معلم و دانش‌آموز، سیستم‌های سنجش الکترونیکی بی‌درنگ در کلاس درس است. دلایل زیادی برای استفاده از این سیستم‌ها وجود دارد؛ از جمله: بهبود توجه، افزایش کسب دانش، امکان انجام نظرسنجی مخفی، پیگیری پاسخ‌های فردی، نمایش بلافاصله نتایج سوالات، ایجاد محیط یادگیری تعاملی و سرگرم‌کننده، جمع‌آوری اطلاعات برای گزارش‌دهی و تجزیه و تحلیل. این فناوری ظرفیت بسیار خوبی برای بهبود فرایند تدریس و یادگیری یادگیرندگان دارد (مستور، اسلامی و نیلی‌احمدآبادی، ۱۳۹۸).

سنجش تکوینی به‌صورت الکترونیکی و بی‌درنگ، با محاسنی از قبیل «ارائه بازخورد فوری به عملکرد دانش‌آموز، امکان زمان‌بندی آزمون به‌صورت خودکار، کنترل و پایش آزمون و نیز ثبت عملکرد دانشجو به همراه جزئیات، به حداقل رساندن نمره‌دهی ذهنی، و همچنین مشخص شدن نمره دانش‌آموزان به‌صورت آنی و موارد مشابه» می‌تواند تحول عظیمی در استفاده از این آزمون‌ها در عرصه سنجش و ارزیابی ایجاد کند (مستور و همکاران، ۱۳۹۷). بنابراین، با استفاده از این شیوه، دانش‌آموزان فرصت‌هایی تکرارشدنی برای تمرین دارند. همچنین، این‌گونه سنجش‌ها یادگیرندگان را برای تأمل، بحث و گفت‌وگو و مشارکت در فرایند یادگیری برمی‌انگیزد. اما نباید این نکته را از یاد برد که اثربخشی و کیفیت سنجش به این موضوع بستگی دارد که چگونه و به چه صورت در فرایند یادگیری ترکیب و مشارکت داده می‌شود. لذا باید به دنبال الگو و روش‌هایی بود که با استفاده از ساده‌ترین ابزار و در کوتاه‌ترین زمان ممکن، امکان کاربرد این‌گونه آزمون‌ها در کلاس درس را فراهم آورد تا معلمان بتوانند به‌طور مستمر و پایدار از سنجش تکوینی در فرایند تدریس و یادگیری استفاده کنند (مستور، اسلامی و نیلی‌احمدآبادی، ۱۳۹۸). در واقع، سنجش تکوینی بی‌درنگ بدان معناست که معلم پس از تدریس هر واحد یادگیری، بلافاصله در کوتاه‌ترین زمان ممکن سنجش تکوینی را از دانش‌آموزان کلاس به عمل می‌آورد تا در نهایت بتواند تصمیم مناسبی را برای ادامه تدریس اتخاذ کند. در این میان، ابزارهای الکترونیکی این امر را به بهترین شیوه ممکن میسر می‌کنند، چرا که معلم دیگر مانند شیوه سنتی چند دانش‌آموز را نمی‌سنجد، بلکه در کوتاه‌ترین زمان ممکن تمامی دانش‌آموزان کلاس مورد پرسش قرار می‌گیرند و نتیجه بلافاصله مشخص می‌شود. در نتیجه، این شیوه از سنجش، سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ نامیده می‌شود.

پی‌نوشت

1. Assessment

منابع

- سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۵). روان‌شناسی پرورشی نوین (ویرایش هفتم). دوران. تهران
- مستور، هانیه؛ اسلامی، سعید؛ نیلی، محمدرضا (۱۳۹۸). بررسی تأثیر سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ بر میزان یادگیری در آموزش پزشکی. دوماهنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی.
- مستور، هانیه؛ نیلی‌احمدآبادی؛ اسلامی حسن‌آبادی، سعید؛ زارعی، اسماعیل؛ دلاور، علی. (۱۳۹۷). طراحی، توسعه و اعتباریابی الگوی محیط یادگیری مبتنی بر سنجش تکوینی الکترونیکی بی‌درنگ. دوماهنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. (۴)۱۱.
- Granberg, C. Palm, T. & Palmberg, B. (2021). A case study of a formative assessment practice and the effects on students' self-regulated learning. *Studies in Educational Evaluation*, 68, 100955.
- Faber, J. M. (2020). Effects of digital formative assessment tools on teaching quality and student achievement.